

Slavomil Vencel (* 18. 10. 1936 – † 23. 6. 2019), vzpomínání

Každý z nás má ve svém okolí osobnosti, u nichž se samozřejmostí soudí, že tu s námi musí stále být, představují jistotu, kotvu a na jejich konec se nelze nijak připravit. Nejen pro mne mezi ně patřil docent Slavomil Vencel, archeolog i sběratel a znalec grafiky. Jeho dílo bylo od dosažení šedesátin vícekrát připomínáno a nahlíženo z pohledu archeologie i dalších oborů,¹ následující výčet je proto jen zkratkovitý a mezerovitý (navíc rezignuje na srovnatelně obsáhlou činnost v oblasti drobné grafiky).

Zasáhl do mnoha oblastí archeologie: soustavně sledoval „archeologii nenalézaného“, s tím související poznání pravěkého vojenství, resp. násilí obecně; řadou zásadních studií přispěl ke zpřesnění metodologie oboru. Z chronologického pohledu se systematicky zabýval tématy od středního paleolitu po neolit, příležitostně až po raný středověk. Málo známé, protože dílem nepublikované, jsou jeho výzkumy středoevropského středního paleolitu. Do 80. let provedl několik zásadních výzkumů mladopaleolitických sídlišť, včetně gravettské Lubné III a IV, Stadic a magdalénské Hostimi. Mnoho vykonal v terénu i teoreticky pro poznání mezolitu a pozdního paleolitu, který ve střední Evropě definoval a přispěl k vytvoření XXXII. komise při UISPP. Zabýval se fundovaně hmotnou kulturou neolitu (jako původně u Bohumila Soudského školený neolitik) a kamennou industrií i mladších období. Právě pohled spíše tematicky vertikální, nezávislý na paradigmatech, navíc obohacený poznatky z kulturní antropologie, etnologie, za spolupráce s řadou specialistů jiných oborů vedl k pohledům „za“ a z jiného úhlu. Není možné a vlastně ani žádoucí jej kopírovat, spíše se jím inspirovat a eventuálně rozvíjet.

Sám jsem za ním přišel až před deseti lety, po dlouhém váhání a s patričním ostychem, do „domečku“ v Archeologickém ústavu. Tam pracoval od svého příchodu do pražského AÚ roku 1959, kam byl přijat Jaroslavem Böhmem (jehož si velmi vážil) jako paleolitik. Už při našem prvním setkání srovnával – s typickým humorem – svůj věk se záruční dobou výrobků v EU. Rozhovory se Sl. Venclem znamenaly vždy exkurz do „jiné“ archeologie, než jsem znal, pohled prokládaný sice vzpomínkami na doby a lidi dávno minulé, jinak ale směřující do budoucnosti, nabádající k hledání dalších témat a problémů.

Periodické posuzování mých sběrových nálezů se časem prohloubilo, takže rok po ukončení studií v Brně mne přesvědčil o potřebě napsat dizertační práci a spontánně nabídl – po vybrání tématu – její školitelství, což naše kontakty zintenzivnilo. Pokaždé projevoval živý zájem i starost o druhého, stejně jako takt, když se ožehavých témat a mrzutostí dotkl „jen peříčkem“ a stočil hovor jinam. Že jsme nestihli vše plánované, padá hlavně na mou hlavu, protože jak mi mnohokrát a adresně připomínal, „odklada je horší než ožrala, který se z toho aspoň občas vyspí“. Dosud nevyplněno zůstalo jedno z Venclových odborných přání: nalézt a vykopat v severozápadních Čechách pozdně paleolitické sídliště analogické těm od Komořanského jezera, jimiž se zabýval v kandidátské práci.

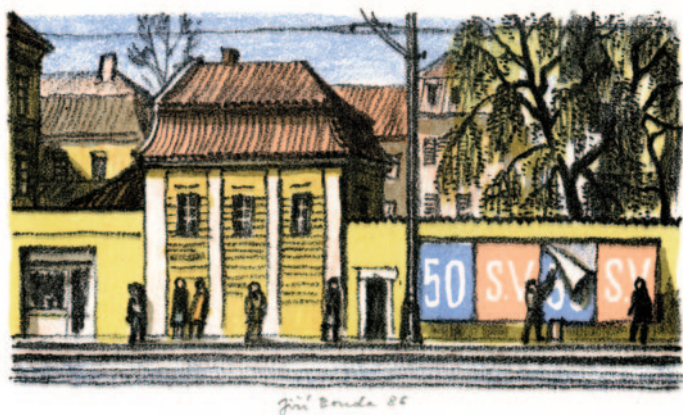
Opakovaně kladl na srdce nutnost koncentrace, nerozptylování se, hledět přes vlastní úzkou specializaci, neboť podněty přinášejí i další humanitní obory. Akcentoval potřebu hledat a vidět člověka, otisky jeho chování, přičemž deskripce archeologických dat je jen dílčím krokem k jeho přiblížení, nikoli cílem bádání. Vytěžoval prameny – slovy Martina Olivy – až minuciózně, zároveň však varoval před časoprostorovou omezeností témat, s tím, že zdaleka ne vše je hodné publikace. Soustředěnost spojená s dlouhodobým hledáním a shromažďování údajů, vytrvalým čerpáním impulzů, které jen někdy dozrají k publikaci, to byly po mém soudu charakteristiky Venclovy práce. V centru jeho pozornosti stály archeologické prameny a okruhy témat (včetně výtvarných) opomíjené, stojící na okraji, a to jen pro jejich nenápadnost či dočasně ztíženou interpretovatelnost, nikoli význam. Ne náhodou visely nad jeho pracovním stolem

1 *Archeologické rozhledy* 49/1 (1997), 59/1 (2007), 69/2 (2017), 71/4 (2019); *Archeologie východních Čech* 17 (2019); *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 19 (2006), 29 (2016), 32 (2019); *Acta Musei Moraviae* 101/2 (2016); *Český kras* 45/2019; *Dějiny a současnost* 41, 7/2019; *Interdisciplinaria archaeologica – Natural sciences in archaeology* 10, 2/2019; chystané speciální číslo časopisu *Anthropologie*.

portréty tří mužů, jež poznal, z různých oborů a přece si v něčem blízkých – archeologa Jana Eisnera, výtvarníka i básníka Bohuslava Reynka a malíře Františka Muziky.

Príznačná byla Venclova starost o směřování naší archeologie i – jak říkával – „archeologickou pozůstalostí“, kdy se snažil až do posledních týdnů dokončit rozdělané studie, příp. organizovat a rozvrhnout zpracování dalších témat. Neustával v kritickém komentování nových publikací a projektů, ovšem varoval před osobním tónem polemik. I v těžké situaci si uchoval touhu po poznání, takže jeden z posledních mailů po mé návštěvě na konci loňského května radostně ohlašoval pokrok v bádání nad Lubnou. Postupně dokončované studie rozpracované Slavomilem Venclem se spolupracovníky uzavírají jeho mnohostranné dílo, které bude ovlivňovat nejen českou archeologii i v budoucnu. Za ním stál člověk velmi lidský a citlivý, na nějž nelze zapomenout.

Jan Eigner

Pohled na tzv. domeček z Klárova, litografie Jiřího Boudy (1986). Jubilejní tisk k padesátinám Slavomila Vencle.

THE ONE PRUDENCE
IN LIFE IS CONCENTRATION;
THE ONE EVIL IS DISSIPATION
EX LIBRIS
SLAVOMIL VENCL

NEKTERÉ VĚCI JSOU V NAŠÍ MOCI,
JINÉ NEJSOU V NAŠÍ MOCI.

ΕΠΙΚΤΕΤΟΣ

EX LIBRIS SLAVOMIL VENCL